

1. สภาพปัญหา

ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาสู่รูปแบบระบอบประชาธิปไตย เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 จากนั้นมาจนถึงปัจจุบันเป็นเวลาเกือบ 50 ปีแล้ว แต่ประชาธิปไตยก็ล้มลุกคลุกคลานมาตลอด ยังไม่อาจเป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แบบใด เนื่องจากในช่วงระยะ 50 ปีนี้ การเมืองไทยได้ประสบกับปัญหาต่าง ๆ นานาประการ ทั้งจากการที่ประชาชนขาดพื้นฐานในด้านการศึกษาและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยมาก่อน ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองน้อย เช่น การมาใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งน้อย การมีประสบการณ์ในการเป็นผู้แทนราษฎรน้อย การรวมกลุ่มตั้งพรรคการเมืองก็ไม่เข้มแข็งเท่าที่ควร สมาชิกพรรคการเมืองขาดระเบียบวินัย ซึ่งเป็นลักษณะประการหนึ่งของการปกครองระบอบประชาธิปไตยในประเทศกำลังพัฒนา (Developing countries) และนอกจากปัญหาประชาชนขาดพื้นฐานในด้านการศึกษาและการปกครองในระบอบนี้แล้ว ปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งของระบอบการเมืองไทยเราก็คือ การปฏิวัติรัฐประหารของฝ่ายทหาร ผู้ถือกำลังอาวุธ ซึ่งสาเหตุของการปฏิวัติรัฐประหารนี้อาจมาจากการแก่งแย่งอำนาจทางการเมืองของกลุ่มต่าง ๆ ที่สำคัญในขณะนั้น เช่น กลุ่ม พ.อ. พระยาทรงสุรเดช กับ พ.อ. หลวงพิบูลสงคราม ต่อมาก็เป็นการแก่งแย่งอำนาจกันระหว่างกลุ่มของนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งมีทหารเรือสนับสนุนกับกลุ่มของจอมพล ป.พิบูลสงคราม (พ.อ. หลวงพิบูลสงคราม-เค็ม) ซึ่งมีกำลังทหารบกอยู่ในมือ ซึ่งความขัดแย้งของสองกลุ่มหลังนี้ มาสิ้นสุดลงคราวกบฏแมนฮัตตันในปี 2492 เป็นผลให้ฝ่ายนายปรีดี พนมยงค์ และผู้นำทหารเรือบางส่วนเป็นฝ่ายถูกปราบปรามพ่ายแพ้ไป¹ ผลที่สุดฝ่ายจอมพล

¹ ผู้นำฝ่ายทหารเรือ เช่น พลเรือตรี แซน บัจจุสานนท์ พลเรือตรี ชลิต กุลกำมัชร พลเรือตรีทหาร ข้าราชการ พลเรือเอกสวัสดิ์ ภูคือนันต์ นาวาเอกฉันทน์ เปรมมณี เป็นต้น

ป.พิบูลสงคราม ก็ชี้แจงมาตรการอำนาจอีกเป็นครั้งที่สอง และเป็นการครองอำนาจยาวนานจนถึงปี 2500 จอมพล ป.พิบูลสงคราม ก็ถูกปฏิบัติโดยจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผลให้จอมพล ป.พิบูลสงคราม กับพรรคพวกคนสำคัญ ๆ เช่น พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ได้ถูก "เชิญ" ให้ออกนอกประเทศไป และในช่วงปี 2500-2501 ถึงแม้ว่าสถาบันทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยยังคงปฏิบัติหน้าที่ต่อไปโดยมิได้ถูกล้มเลิกก็ตาม แต่ในที่สุดผลของความวุ่นวายในสภาพทำให้จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ โดยความยินยอมของ พลเอกถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น ทำการปฏิบัติชี้แจงอีก เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2501 และครั้งนี้ระบอบเผด็จการทางทหารได้ปกครองเมืองเป็นระยะเวลาจนถึง 10 ปี จนกระทั่งปี 2511 การปกครองรูปแบบประชาธิปไตยก็มีชี้แจงอีกโดยรัฐบาลจอมพล ถนอม กิตติขจร และได้มีการเลือกตั้งทั่วไปขึ้นในปี 2512 แต่ในที่สุดการปกครองรูปแบบประชาธิปไตยก็มาจบลงโดยการปฏิวัติตัวเองของจอมพล ถนอม กิตติขจร เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2514 เมืองไทยจึงต้องวางรัฐธรรมนูญลงอีกครั้งหนึ่ง จนถึงวันที่ 14 ตุลาคม 2516 นิสิต นักศึกษา ประชาชนได้เดินขบวนเรียกร้องรัฐธรรมนูญจากรัฐบาลเผด็จการระยะนั้น¹ เป็นผลให้ จอมพล ถนอม กิตติขจร จอมพล ประภาส จารุเสถียร และพันเอก ณรงค์ กิตติขจร ซึ่งมีอำนาจอยู่ในขณะนั้น ต้องถูกบังคับให้ออกนอกประเทศไป ประเทศไทยจึงมีรูปแบบประชาธิปไตยอีกครั้งหนึ่งในช่วงปลายปี 2516- 5 ตุลาคม 2519 ซึ่งอาจเรียกว่าเป็นระยะที่ "ประชาธิปไตยเบ่งบาน" แต่ก็ต้องสิ้นสุดลงด้วยการปฏิรูปการปกครองแผ่นดินภายใต้การนำของพลเรือเอก สงัด ชลออยู่ และนายธานินทร์ กรัยวิเชียร จึงได้ขึ้นมาปกครองประเทศภายใต้การอำนวยการของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ซึ่งประกอบด้วยคณะทหารผู้ยึดอำนาจเป็นสมาชิกคณะปฏิรูป ต่อมาในวันที่ 26 มิถุนายน 2520 พลเอกฉลาด ทิรัยศิริ ได้ก่อการกบฏขึ้นแตกกลมเหลว และถูกปราบปรามลงได้

¹ ทหารเก่า, เบื้องหน้า-เบื้องหลังพรรคประชาธิปัตย์ (กรุงเทพมหานคร, สำนักพิมพ์การเวก, 2521), หน้า 321.

รัฐบาลของนายธำนิเทศ์ ภัยวิเชียร ได้ถูกปฏิวัติในเดือนตุลาคม 2520 และ พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีขึ้นมาแทนอยู่ในช่วง ปี 2520 - 2522 แต่เสถียรภาพของรัฐบาลก็คลอนแคลนจนต้องปรับปรุงกันอีกถึง 3 ครั้ง¹ ในที่สุดรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ก็ล้ม พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ได้รับมอบหมายจากรัฐสภาเป็นนายกรัฐมนตรีแทนและเป็นรัฐบาลอยู่มาจนถึงปัจจุบันนี้ ซึ่งก็ได้มีการปรับปรุงมาจนปัจจุบันถึงสามครั้งแล้ว²

ข้อสังเกตอีกอย่างหนึ่งคือรัฐบาลหลัง 14 ตุลาคม 2516 เป็นรัฐบาลผสมมาตลอด ไม่มีพรรคการเมืองหนึ่งพรรคการเมืองใดได้เสียงเกินครึ่งหนึ่งของสภาผู้แทนฯ เพื่อจัดตั้งรัฐบาลได้

ปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้ก็คือ ปัญหาทางด้านการเมือง ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะมีมูลเหตุเกิดจากระบบพรรคการเมืองของไทยเรายังขาดประสิทธิภาพ ทั้งนี้สาเหตุก็เนื่องมาจากประเทศของเรายังขาดพรรคการเมืองที่สามารถดำรงความเป็นสถาบันอย่างต่อเนื่องอยู่ได้ พรรคการเมืองต่าง ๆ ที่ตั้งขึ้นมา เริ่มตั้งแต่ "คณะราษฎร" ก็แตกแยกกันเอง และตอนนั้นแนวความคิดเกี่ยวกับพรรคการเมืองยังไม่แพร่หลาย ต่อมาก็ได้เกิด "พรรคก้าวหน้า" ซึ่งตั้งโดย ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช³ แสดงให้เห็นถึงแนวคิดเกี่ยวกับระบบพรรคการเมือง

¹ รัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ครั้งที่ 1 11 พฤศจิกายน 2520
 รัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ครั้งที่ 2 12 พฤษภาคม 2522.
 รัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ครั้งที่ 3 21 พฤศจิกายน 2522.
 สรุปความจาก สยามจกหมายเหตุ (กรุงเทพมหานคร: สยามบรรณ, 2520-2522).
 รัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ครั้งที่ 1 3 มีนาคม 2523
 รัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ครั้งที่ 2 11 มีนาคม 2524
 รัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ครั้งที่ 3 23 มิถุนายน 2524.
 สรุปความจาก สยามจกหมายเหตุ (กรุงเทพมหานคร: สยามบรรณ, 2523-2524).
 ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ, พรรคการเมืองและปัญหาพรรคการเมืองไทย
 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2524) หน้า 63.

เริ่มมีขึ้นอย่างจริงจัง พรรคการเมืองต่าง ๆ ระยะนั้นก็มี พรรคชาติประชาธิปไตย
 ของ ดร.โชติ คุ้มพันธุ์ เป็นคน ต่อมาก็มีพรรคสหชีพ พรรคแนวรัฐธรรมนูญ
 ซึ่งสนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ และก็มีพรรคประชาธิปไตย ซึ่งตั้งขึ้นมาโดยมี
 นายควง อภัยวงศ์ เป็นหัวหน้า และต่อมาพรรคการเมืองต่าง ๆ ก็ตั้งติดตาม
 กันขึ้นมาอีกหลายพรรค เช่น พรรคธรรมาธิปไตย มีหลวงวิจิตรวาทการ เป็น
 หัวหน้า สหพรรค มี จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นหัวหน้า พรรคสังคมนิยม
 มีนายวรการมัญญา เป็นหัวหน้า พรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย เป็นหัวหน้า
 เหล่านี้ เป็นต้น แต่พระราชบัญญัติพรรคการเมืองก็ยังไม่ มี จนกระทั่งถึงปี 2498
 หลังจากจอมพล ป. พิบูลสงครามกลับจากต่างประเทศก็ได้เปิดใหม่ "ไอปาร์ค" ¹
 และให้มีพระราชบัญญัติพรรคการเมืองขึ้นเป็นครั้งแรก ² พรรคการเมืองต่าง ๆ
 ระยะนั้นจึงกำเริบขึ้นมากมาย ส่วนจอมพล ป. พิบูลสงครามเองก็ได้ตั้งพรรค
 เสริมหนักคตินาขึ้นมาสนับสนุนคน ซึ่งต่อมาเมื่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม พ้นจาก
 ตำแหน่งไปแล้ว พรรคเสริมหนัก คตินาก็สิ้นสุดตามไปด้วย เมื่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์
 ถูกรื้อถอนอำนาจจากการรัฐประหาร จอมพล ป. พิบูลสงคราม เมื่อ 17 กันยายน 2500
 ก็ได้จัดตั้งพรรคสหภูมิขึ้น ซึ่งต่อมาพร้อมกับสมาชิกสภาผู้แทนอื่นในสภาและบรรดา
 ทหารชั้นผู้นำซึ่งสนับสนุนจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ รวมกันเป็นพรรคชาติสังคมขึ้น

¹ เป็นการเปิดอภิปรายปัญหาทางการเมืองโดยบุคคลที่สนใจปัญหาการเมือง
 ขึ้นในสวนสาธารณะ "ไอปาร์ค" ในกรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ เมื่อจอมพล
 ป. พิบูลสงครามเดินทางไปเยี่ยมประเทศต่าง ๆ ในยุโรปได้ไปพบเขาและเกิด
 ความประทับใจจึงนำเข้ามาใช้ในประเทศไทย โดยอนุญาตให้มีการเปิดไอปาร์คขึ้น
 ในที่สาธารณะ.

² พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498.

แต่ต่อมาเมื่อจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำการปฏิวัติ รัฐบาลพลเอกถนอม กิตติขจร (โดยการยินยอมของพลเอกถนอม กิตติขจร) ในปี 2501 ก็ได้สถาปนาระบอบเผด็จการโดยยกเลิกรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498 พรรคการเมืองจึงต้องเลิกล้มไป ภายหลังจากที่จอมพลถนอม กิตติขจร จัดให้มีรัฐธรรมนูญ ในปี 2511 ได้เกิดพรรคการเมืองขึ้นมามากมายอีก และจอมพลถนอม กิตติขจร เองก็มีพรรคการเมืองสนับสนุนตนด้วย

พรรคการเมืองของไทยที่ดังขึ้นมาพักอยู่ไถ่ไม่นานก็ต้องล้มเลิกไป ไม่อาจยืนยงคงอยู่เป็นสถาบันอย่างต่อเนื่อง ได้อย่างพรรคการเมืองในประเทศประชาธิปไตย เช่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ และอื่น ๆ แต่ปรากฏว่าพรรคการเมืองในประเทศไทยขาดความเป็นสถาบันที่ต่อเนื่อง เพื่อคำจูนระบอบประชาธิปไตยของเรา แต่ปรากฏว่ามีอยู่พรรคหนึ่งคือพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งเป็นพรรคการเมืองที่ดั้งมานาน (ตั้งในปี พ.ศ. 2489) ¹ และยังคงมีอยู่มากตลอดจนถึงปัจจุบัน ถึงแม้จะต้องล้มลุกคลุกคลานมากับประชาธิปไตยของเรา แต่ก็สามารถผ่านอุปสรรคต่าง ๆ มาได้โดยตลอด แม้วางจะมีการปฏิวัติรัฐประหารหลายครั้งหลายหนก็ตาม แต่พรรคนี้สามารถดำรงฐานะความเป็นพรรคการเมืองมาตลอด ไม่ล้มหายไปเหมือนพรรคการเมืองอื่น ๆ

ดังนั้นจึงเป็นที่น่าสนใจในการศึกษาพรรคประชาธิปัตย์ เพื่อศึกษาถึงสาเหตุการก่อตั้ง และสาเหตุที่พรรคนี้ดำรงอยู่ได้มาตลอด

2. วัตถุประสงค์ในการศึกษา

เนื่องจากประเทศไทยของเราได้เปลี่ยนแปลงทางการปกครองมาสู่ระบอบประชาธิปไตย ตั้งแต่วันที่ 24 มิถุนายน 2475 แต่การปกครองในรูปแบบ

¹ ทหารเกา, เบื้องหน้า-เบื้องหลังพรรคประชาธิปัตย์, หน้า 27.

ประชาธิปไตย ก็ล้มลุกคลุกคลานมาตลอด ทำให้การเมืองของไทยขาดเสถียรภาพ สาเหตุประการสำคัญอันหนึ่งก็เนื่องมาจากประเทศไทย ยังขาดพรรคการเมืองที่สามารถดำรงความเป็นสถาบันอย่างต่อเนื่องอยู่ได้ และโดยเหตุที่พรรคประชาธิปัตย์ เป็นพรรคที่ได้ล้มลุกคลุกคลานและอยู่คู่กับการเมืองไทยมานานกว่าพรรคการเมืองอื่น ๆ และเป็นพรรคที่เก่าแก่มากที่สุด และยังสามารถดำรงความเป็นพรรคมาโดยตลอด แม้ว่าจะมีการปฏิวัติรัฐประหารเกิดขึ้นหลายครั้งก็ตาม ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาพรรคนี้ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งมาจนถึงปัจจุบัน เพื่อที่จะศึกษาถึงสาเหตุการก่อตั้ง และเหตุใดพรรคประชาธิปัตย์จึงเป็นพรรคการเมืองที่สามารถยืนหยัดอยู่ตลอดมาในการเมืองไทย การศึกษานี้จะช่วยให้เข้าใจกระบวนการทางการเมืองในระบบพรรคได้ดียิ่งขึ้น

๕. สมมุติฐานในการศึกษา

ผู้วิจัยได้ตั้งสมมุติฐานในการศึกษา 2 ประการคือ

ก. สาเหตุการก่อตั้งของพรรคประชาธิปัตย์ อาจเนื่องมาจาก

1. ความจำเป็นต้องรวมตัวกันของบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งเป็นฝ่ายค้านในสภาเพื่อรวมกันคัดค้านกับรัฐบาลอย่าง เป็นกลุ่มก้อน
2. ความต้องการที่จะมีพรรคการเมืองของบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

3. ความต้องการที่จะสร้างบรรยากาศประชาธิปไตย

ข. การที่พรรคประชาธิปัตย์เป็นพรรคการเมืองเก่าแก่ได้นาน อาจเนื่องมาจาก

1. ลักษณะความเป็นผู้นำของหัวหน้าพรรคคนสำคัญ คือ นายคว้ง อภัยวงศ์ และ มรว. เสนีย์ ปราโมช ซึ่งเป็นที่นิยมกัน
2. ในฐานะที่พรรคประชาธิปัตย์ได้ชื่อว่าเป็นพรรคที่ต่อสู้เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนมาโดยตลอด ไม่ว่าในฐานะเป็นฝ่ายค้าน หรือเป็นรัฐบาล

3. การจัดองค์การของพรรค ที่มีลักษณะของการ เปิดโอกาสให้สมาชิกของพรรคในแต่ละภาคเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร

4. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัยนี้

1. เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ศึกษาและสนใจในการศึกษาเกี่ยวกับพรรคการเมือง สามารถศึกษาพรรคนี้ได้โดยละเอียดโดยตรง
2. เพื่อทราบข้อบกพร่อง ปัญหา และอุปสรรคต่าง ๆ ของพรรคการเมือง ในกระบวนการทางการเมืองของไทย เพื่อปรับปรุงแก้ไขระบบพรรคการเมืองไทยในโอกาสต่อไป
3. เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาพรรคการเมืองของไทย เพื่อให้สถาบันพรรคการเมือง เป็นสถาบันที่ช่วยจรรโลงระบอบประชาธิปไตยของไทยต่อไป

5. วิธีการศึกษาค้นคว้า

ในการทำวิจัยเรื่อง "การก่อตัวของพรรคประชาธิปไตยในกระบวนการทางการเมืองไทย" นี้ อาจารย์นักการศึกษาได้เป็นสองส่วนคือ ส่วนแรกเป็นการศึกษาโดยข้อมูลจากเอกสาร (documentary resources) ซึ่งจะศึกษาถึงทฤษฎี และแนวความคิดเกี่ยวกับ กลุ่มผลประโยชน์ และพรรคการเมืองที่เกี่ยวข้อง ทฤษฎีการพัฒนาพรรคการเมือง การกำเนิด การก่อตัว และประวัติความเป็นมาของพรรคประชาธิปไตยตั้งแต่เริ่มก่อตั้งในปี 2489 มาจนถึงปัจจุบัน ตลอดจนบทบาทของพรรคประชาธิปไตยในกระบวนการทางการเมืองตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ปัญหาของพรรคประชาธิปไตยในกระบวนการทางการเมืองตั้งแต่เริ่มก่อตั้งมาจนถึงปัจจุบัน โดยการศึกษาจากข้อมูลทางกานเอกสารนี้ ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมทั้งหลายที่เกี่ยวกับพรรค

ประชาธิปไตย ทั้งข้อมูลเบื้องต้น (primary resources) และข้อมูลชั้นรอง
 (secondary resources) ซึ่งเป็นการศึกษาจากเอกสารทางประวัติศาสตร์
 (historical documents) โดยวิธีการศึกษานี้ ผู้วิจัยจะใช้การศึกษาในรูป
 พรรณนาและวิเคราะห์ (descriptive and analytical methods)
 ควบคู่กันไป ในส่วนที่สอง เป็นการศึกษาโดยวิธีวิจัยปัญหา (field research)
 ซึ่งแยกออกเป็นสองขั้นตอนคือ การออกแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ (questionnaire and
 interview) บรรดาสมาชิกพรรคประชาธิปไตยตั้งแต่รุ่นก่อตั้งมาจนถึงสมาชิกรุ่น
 ใหม่ในปัจจุบัน ทั้งโดยการสุ่มตัวอย่างจากบรรดาสมาชิกในพรรคประชาธิปไตย
 ทั้งที่เป็นสมาชิกในคณะกรรมการอำนวยการพรรค สมาชิกสภาผู้แทนรุ่นปัจจุบัน
 (รุ่นเลือกตั้งปี 2522) และสมาชิกพรรคประชาธิปไตยทั่ว ๆ ไป และการสัมภาษณ์
 รายบุคคลนั้น จะเน้นสัมภาษณ์จากสมาชิกรุ่นเก่า ๆ ขึ้นก่อตั้งพรรคที่ยังมีชีวิตอยู่ และ
 บรรดาผู้นำพรรคประชาธิปไตยคนสำคัญรุ่นปัจจุบันบางท่าน ซึ่งการเลือกตัวอย่างในการ
 ศึกษานั้น ทั้งโดยการเลือกแบบการสุ่มธรรมดา (simple random sampling)
 และการสุ่มเฉพาะบางส่วนจากทุกกลุ่ม (stratified random sampling)
 ทั้งนี้เพื่อนำไปศึกษาวิเคราะห์ควบคู่กันไปกับการศึกษาทางด้านข้อมูลเอกสาร โดยคำถาม
 จากการสัมภาษณ์ และจากแบบสอบถามส่วนใหญ่จะ เกี่ยวกับการก่อตั้งพรรคประชาธิปไตย
 ขึ้นมาในปี 2439 นั้น เนื่องมาจากสาเหตุใดหรือมีพลังผลักดันจากสิ่งใดหรือไม่
 ความต้องการ เล่นการเมืองในระบบพรรคในระบอบนั้นของบรรดาสมาชิกสภาผู้แทน
 ราษฎร และกรณีที่พรรคประชาธิปไตยตั้งอยู่เก่าแก่ไ้ยาวนานล้มลุกคลุกคลานมากับระบอบ
 การเมืองไทยมาโดยตลอด ทั้ง ๆ ที่ประสบกับปัญหาอุปสรรคสำคัญนานาประการ
 เช่นการปฏิวัติรัฐประหารนั้น แต่พรรคประชาธิปไตยยังคงตั้งอยู่ได้มาจนทุกวันนี้
 เนื่องมาจาก ลักษณะ ผู้นำของหัวหน้าพรรค การต่อสู้ของพรรคเพื่อผลประโยชน์
 ของประชาชน และสภาพการจัดองค์กรภายในพรรคที่เปิดโอกาสหรือไม่ ที่ให้สาขา
 พรรคในแต่ละภาคเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร

ซึ่งผลจากการศึกษาทั้งจากข้อมูลทางด้านเอกสาร และข้อมูลจากทาง
 ด้านการแจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์ จะนำมาใช้ร่วมกับวิเคราะห์บทบาทของพรรค
 ประชาธิปัตย์ในกระบวนการทางการเมืองไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและจะนำ
 ไปสู่การสรุปปัญหาและข้อเสนอแนะ โดยศึกษาเฉพาะกรณีพรรคประชาธิปัตย์

6. ขอบเขตในการศึกษา

ผู้วิจัยจะ เริ่มศึกษาตั้งแต่ทฤษฎีและแนวความคิดเกี่ยวกับพรรคการเมือง
 ที่เกี่ยวข้องของ ทฤษฎีการพัฒนาทางการเมือง การทำเนียบ การก่อตั้ง ทฤษฎี-
 ผู้นำ และประวัติความเป็นมาของพรรคประชาธิปัตย์ วิเคราะห์บทบาทของพรรค
 ประชาธิปัตย์ในกระบวนการทางการเมือง ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งพรรคในปี ๒๔๘๕ จนถึงปี ๒๕๑๕
 ปัญหาของพรรคประชาธิปัตย์ในกระบวนการทางการเมือง และในตอนสุดท้ายจะเป็นการ
 สรุปและข้อเสนอแนะ

7. ข้อจำกัดในการศึกษา

เนื่องจากการศึกษาเกี่ยวกับพรรคนี้มีข้อจำกัดหลายประการ ทั้งในด้าน
 ตัวบุคคล ซึ่งเป็นสมาชิกพรรคชั้นก่อตั้ง หรือสมาชิกดั้งเดิมหลายคนได้เสียชีวิตไป
 แล้ว และบางคนก็มีอายุมาก ๆ ทั้งนี้ บางคนจึงอาจมีความจำนิคพลาดไปบ้าง
 หรือสมาชิกดั้งเดิมบางคนได้วางมือจากการเมืองไปแล้ว เนื่องจากสาเหตุต่าง ๆ
 หรือสาเหตุส่วนตัวทำให้ขาดการติดต่อกับพรรคไป และหาที่อยู่ของคนที่เหล่านั้นได้ยาก
 หรือไม่ได้เลย หรือในกรณีสมาชิกดั้งเดิมในปัจจุบันมีหน้าที่การงานและธุรกิจมากมาย
 จึงอาจทำให้การเข้าไปขอสัมภาษณ์ได้ยาก และบางทีการสัมภาษณ์ต้องกระทำโดย
 รวดเร็ว และบางครั้งอาจถูกชะงักทำให้ได้ไม่สมบูรณ์เต็มที่นัก หรือในบางกรณีสมาชิก

บางคนอาจมีความจำเป็นต้องปิดบังข้อเท็จจริงบางอย่างไว้เนื่องจากเป็นความลับ หรือในกรณี
ที่สภาวะทางการเมืองในปัจจุบันอาจไม่เอื้ออำนวยต่อการให้ปากคำในการสัมภาษณ์ของบรรดา
สมาชิกพรรคใดไม่เต็มทีนัก หรือในบางกรณีที่สมาชิกทั้งรุ่นเก่าและรุ่นใหม่บางคนนอกจากพรรค
นี้ไปอยู่พรรคอื่นทำให้ยากแก่การขอให้ตอบแบบสอบถาม หรือขอสัมภาษณ์เกี่ยวกับพรรคที่ตนออกไป
อาจทำให้กระทบกระเทือนใจกับความไม่พอใจเบื้องหลังที่ทำให้ตนต้องออกจากพรรคนี้ไป และ
ผู้สัมภาษณ์อาจจะไม่ได้รับความร่วมมือด้วยดีเท่าที่ควร หรือกรณีแบบสอบถามนั้นเหมาะ สำหรับ
ผู้ที่เป็สมาชิกพรรคอยู่เท่านั้น ผู้ที่ออกจากพรรคไปแล้วไม่สะดวกแก่การตอบ

8. แหล่งที่มาของข้อมูล แยกออกได้เป็นสองทาง

1. ข้อมูลจากเอกสาร (documentary resources) มีทั้งเอกสารภาษาอังกฤษ (โดยเฉพาะในด้านทฤษฎี) และเอกสารภาษาไทยทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับพรรคประชาธิปไตย และเอกสารข้อมูลการเลือกตั้งในปีต่าง ๆ รวมทั้งเอกสารวิเคราะห์การเลือกตั้งในปีต่าง ๆ ด้วย หนังสือพิมพ์รายวัน รายสัปดาห์ วิทยานิพนธ์ ตลอดจนจุดสาร วารสารต่าง ๆ จากทั้งห้องสมุด คณะรัฐศาสตร์และหอสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หอสมุดคณะรัฐศาสตร์ และหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยรามคำแหง หอสมุดของสภาวิจัยแห่งชาติ หอสมุดกลางนิค้ำ หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ หอสมุดแห่งชาติท้าวสุภี หอสมุดรัฐสภา เอกสาร และแผนปลิวจากที่ทำการพรรคประชาธิปไตยสะพานลอยโศก เหล่านี้เป็นต้น ทั้งนี้ตำราภาษาอังกฤษส่วนมากอ้างอิงมาจากหนังสือ "พรรคการเมืองและปัญหาพรรคการเมืองไทย" ของ ร.ศ.ดร.ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ ส่วนประวัติบทบาทของพรรคประชาธิปไตยในการเมืองไทย ตั้งแต่ปี 2489 จนถึงปี 2519 นั้น ผู้วิจัยสรุปความจากหนังสือ "เบื้องหน้า-เบื้องหลังพรรคประชาธิปไตย" ของ สละ ลิขิตกุล และในส่วนการวิเคราะห์ลักษณะองค์กรของพรรคประชาธิปไตยตั้งแต่ปี 2517 เป็นต้นมา ในส่วนที่เกี่ยวกับความขัดแย้งและแตกแยกภายในพรรคประชาธิปไตยนั้น สรุปความมาจากผลการวิจัย ของ ศาสตราจารย์ นรนิติ เศรษฐบุตร ในหนังสือ "ความเป็นสถาบันอันเป็นที่ยอมรับของพรรคการเมืองไทยซึ่งยังแข็งแกร่งไม่เพียงพอในสังคม: ศึกษากรณีพรรคประชาธิปไตย" และศาสตราจารย์ ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช ในหนังสือ "การเลือกตั้ง พรรคการเมือง รัฐสภา และคณะทหาร" หนังสือทั้งสี่เล่มนี้ได้อ้างอิงถึงในส่วนบรรณานุกรมของวิทยานิพนธ์เล่มนี้แล้ว

2. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และแบบสอบถาม (interview and questionnaire)

ข้อมูลทางด้านนี้ผู้วิจัยก็เน้นมากเช่นกัน โดยผู้วิจัยจะสัมภาษณ์จากบรรดาสมาชิกผู้อาวุโสพรรคที่ยังคงอยู่ และบรรดาผู้ริเริ่มก่อตั้งพรรคบางคนซึ่ง แยกตัวออกไปแล้ว หรือวางมือจากการเมืองไปแล้วแต่ยังให้สัมภาษณ์ได้ รวมทั้งการสัมภาษณ์หรือแจกแบบสอบถาม บรรดาสมาชิกพรรคประชาชนไทยในปัจจุบัน โดยการสุ่มตัวอย่างและสัมภาษณ์ หรือแจกแบบสอบถามกับคณะกรรมการบริหารพรรค และบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคนี้ในปัจจุบัน

9. แนวการเสนอวิทยานิพนธ์

ในการศึกษาเรื่อง "การก่อตัวของพรรคประชาชนไทยในกระบวนการทางการเมืองไทย" ผู้วิจัยได้วางเค้าโครง โดยจัดลำดับความสำคัญก่อนหลังดังนี้

บทที่ 1 บทนำ กล่าวถึง ความทั่วไป ความสำคัญของ เรื่องและวัตถุประสงค์ในการศึกษา สภาพของปัญหา สมมุติฐาน ประโยชน์ของวิทยานิพนธ์ วิธีการศึกษาค้นคว้า ขอบเขตและข้อจำกัดในการศึกษา แหล่งที่มาของข้อมูลและแนวการเสนอวิทยานิพนธ์

บทที่ 2 ความทั่วไปเกี่ยวกับพรรคการเมืองและสาเหตุที่ทำให้พรรคการเมืองไทยไม่มั่นคง โดยแบ่งกล่าวเป็น 4 ตอน

ตอนที่ 1 กล่าวถึง ความหมายของพรรคการเมืองในทัศนะของนักวิชาการท่านต่าง ๆ และองค์ประกอบของพรรคการเมือง

ตอนที่ 2 กล่าวถึง ความสำคัญของพรรคการเมืองในความหมายของนักวิชาการท่านต่าง ๆ ความจำเป็นของพรรคการเมืองในระบบประชาธิปไตย และสรุปความสำคัญของพรรคการเมือง

ตอนที่ 3 กล่าวถึง หน้าที่และบทบาทของพรรคการเมืองใน
ทัศนะของนักวิชาการท่านต่าง ๆ และหน้าที่และบทบาทของพรรคฝ่ายค้าน

ตอนที่ 4 กล่าวถึง สาเหตุที่ทำให้พรรคการเมืองไทยไม่มั่นคง
สรุปลักษณะพรรคการเมืองไทย และข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาระบบพรรคการเมือง
ของไทย

บทที่ 3 ทฤษฎีและแนวความคิดเกี่ยวกับพรรคการเมือง ทฤษฎีผู้นำ
ความเป็นสถาบันของพรรคการเมืองและสาขาพรรคการเมือง

ตอนที่ 1 กล่าวถึง ทฤษฎีและแนวความคิดการกำเนิดพรรค
การเมืองและการเกิดขึ้นแห่งพรรคการเมือง

ตอนที่ 2 กล่าวถึง ทฤษฎีผู้นำ ประเภทและลักษณะของผู้นำ
พิจารณาผู้นำจากลักษณะ วิธีการทำงาน และการใช้อิทธิพลจูงใจคุณสมบัติของผู้นำ
และหน้าที่ของผู้นำในทัศนะของนักวิชาการบางคน

ตอนที่ 3 กล่าวถึง พรรคการเมืองและการพัฒนาทางการเมือง
โดยจะแยกกล่าวถึง ความหมายของการพัฒนาทางการเมืองในทัศนะของนักวิชาการ
ท่านต่าง ๆ และหลักเกณฑ์ที่ใช้วัดความเป็นสถาบันของพรรคการเมือง

ตอนที่ 4 กล่าวถึง สาขาพรรคการเมือง โดยแยกกล่าวถึง
ความสำคัญของสาขาพรรคการเมือง ลักษณะสาขาพรรคการเมือง หน้าที่และบทบาท
และสาขาพรรคการเมือง การบริหารสาขาพรรคการเมือง การจัดองค์กรในสำนัก
งานสาขาพรรค

บทที่ 4 กล่าวถึง กำเนิดและบทบาทของพรรคประชาธิปไตยในกระบวนการ
ทางการเมืองของไทย โดยกล่าวถึง ความทั่วไปเกี่ยวกับพรรคการเมืองของไทย
ระยะก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ปี 2475 และภายหลังเปลี่ยนแปลงการ
ปกครอง ปี 2475 จนถึงปัจจุบัน กำเนิดพรรคประชาธิปไตย บทบาทของพรรค
ประชาธิปไตยในกระบวนการทางการเมืองไทย และบุคคลิกภาพทางการเมืองของ
นายควง อภัยวงศ์ และ มรว.เสนีย์ ปราโมช

บทที่ 5 วิเคราะห์บทบาทของพรรคประชาธิปัตย์ในกระบวนการทางการเมือง โดยแบ่งเป็น 3 หมวด

หมวด ก. ข้อมูลทั่วไป

หมวด ข. วิจัยสมมุติฐานเกี่ยวกับสาเหตุการเกิดพรรคประชาธิปัตย์ โดยแบ่งเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 พิสูจน์สมมุติฐานข้อที่ว่า เนื่องมาจากความจำเป็นที่จูงใจกันของบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นฝ่ายค้านในสภา เพื่อร่วมกันคัดค้านรัฐบาลอย่างเป็นกลุ่มก้อน

ตอนที่ 2 พิสูจน์สมมุติฐานข้อที่ว่า ความต้องการที่จะมีพรรคการเมืองของบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ตอนที่ 3 พิสูจน์สมมุติฐานข้อที่ว่า ความต้องการที่จะสร้างบรรยากาศประชาธิปัตย์

หมวด ค. วิจัยสมมุติฐานเกี่ยวกับพรรคประชาธิปัตย์ตั้งอยู่เก่าแก่ไฉน อาจเนื่องมาจากสาเหตุ 3 ประการ โดยแบ่งกล่าวเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 เนื่องมาจากลักษณะความเป็นผู้นำของหัวหน้าพรรค กล่าวคือ นายควง อภัยวงศ์ และมรว. เสนีย์ ปราโมช ซึ่งเป็นที่นิยมกัน

ตอนที่ 2 เนื่องมาจากในสถานะที่พรรคประชาธิปัตย์ได้ชื่อว่าเป็นพรรคที่ต่อสู้เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนมาโดยตลอด ไม่ว่าในฐานะเป็นฝ่ายค้านหรือเป็นรัฐบาล

ตอนที่ 3 การจัดองค์กรของพรรคที่มีลักษณะของการเปิดโอกาสให้สมาชิกของพรรคในแต่ละภาคเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร

4. ความซัดเซงและแตกแยกภายในพรรคประชาธิปัตย์

บทที่ 6 สรุปปัญหาและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงพรรคประชาธิปัตย์ เพื่อเป็นแนวทางแก่พรรคการเมืองต่าง ๆ นำไปปรับปรุงใช้ เพื่อความเข้มแข็งของสถาบันพรรคการเมืองไทยต่อไป.